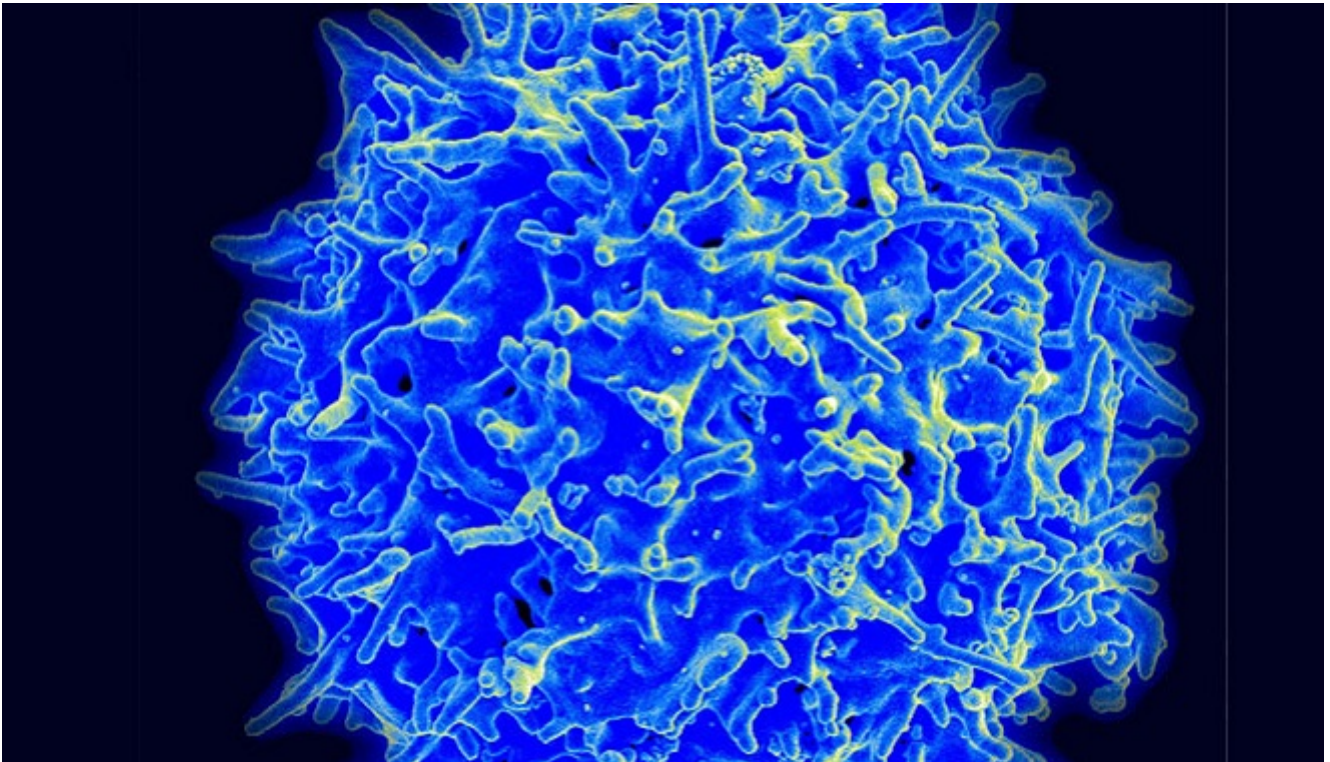


18 Μαρτίου 2017

## Ο ρόλος και οι αρχές της βιοηθικής - Ερείσματα πατερναλισμού και αυτονομίας

Ορθοδοξία / Ορθόδοξη Θεολογία και επιστήμη

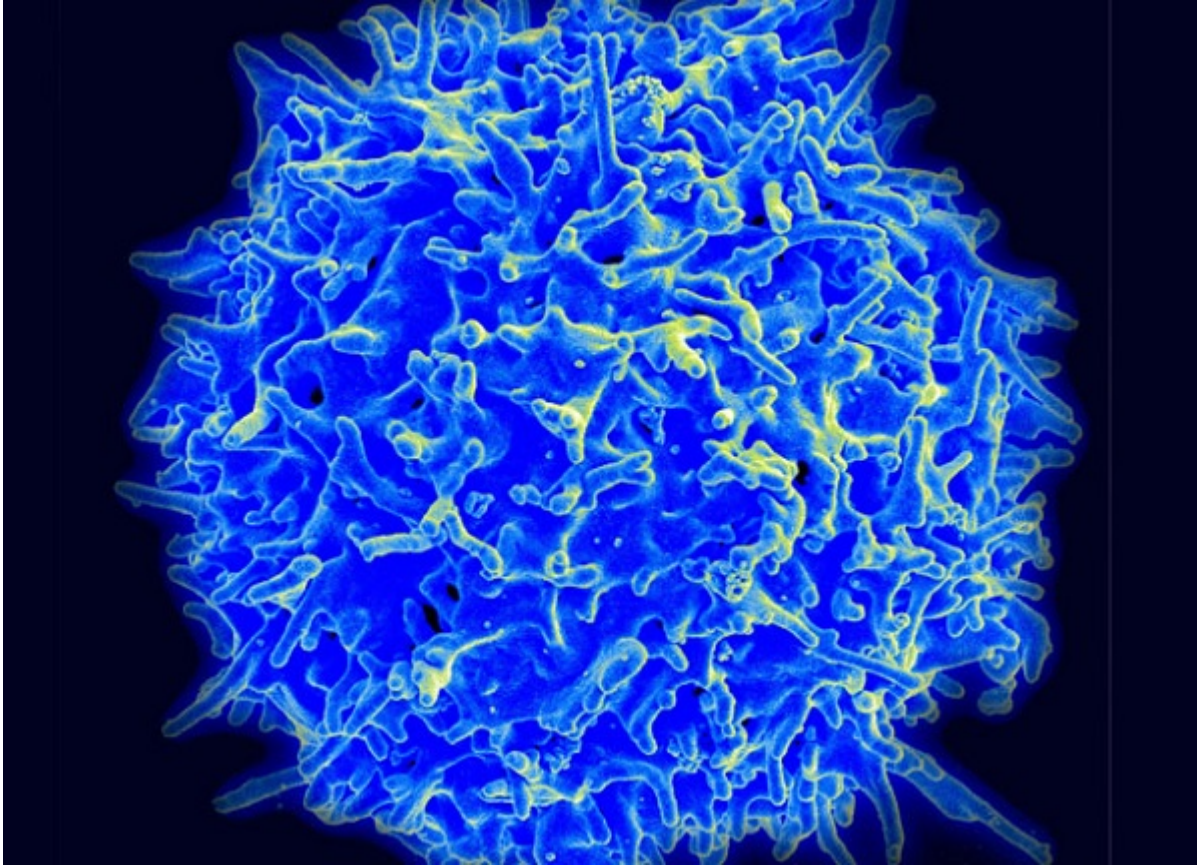
Δημήτρης Τσιολακίδης, Θεολόγος



[Προηγούμενη δημοσίευση: <https://www.pemptousia.gr/?p=153883>]

Τα νέα δεδομένα που προέκυψαν από τις εξελίξεις στις τεχνολογίες των ιατρικών κυρίως επιστημών διαμόρφωσαν καινούριες συνθήκες και γέννησαν νέους ηθικούς προβληματισμούς. Έτσι αναδύθηκε ο νέος επιστημονικός κλάδος της βιοηθικής που προσέβλεπε στην αντιμετώπιση των ηθικών προβλημάτων που ανέκυψαν από την εφαρμογή των τεχνολογιών αυτών συγκεκριμένα στον τομέα της βιοϊατρικής στη δεκαετία του 1960. Την περίοδο αυτή έχουμε τα επιτεύγματα στον τομέα της βιοϊατρικής: «χρόνια αιμοδιάλυση, μεταμόσχευση οργάνων από ζωντανούς ή πτωματικούς δότες, κλινικά ασφαλείς εκτρώσεις αντισυλληπτικά χάπια, προγεννητική διάγνωση, ευρεία χρήση του τεχνητού αναπνευστήρα και οι πρώτες αναλαμπές της γενετικής μηχανικής», ενώ η συμβατική ημερομηνία της ίδρυσης της εν λόγω επιστήμης συνάπτεται με τη σύγκληση στο Seattle των Η.Π.Α. της πρώτης επιτροπής που θα επιλαμβανόταν προβλημάτων βιοηθικής το Σεπτέμβριο

του 1962. Εφεξής εμφανίζονται σχετικές επιτροπές, συντάσσονται και δημοσιεύονται αντίστοιχα άρθρα και δημιουργούνται τμήματα σπουδών βιοηθικής κατεύθυνσης και προβληματισμού παράλληλα με την ίδρυση στις Η.Π.Α. Ινστιτούτων με αντικείμενο την προαγωγή της βιοηθικής έρευνας[38]. Η βιοηθική κλήθηκε να ερευνήσει και να αξιολογήσει τις συνέπειες της κατάχρησης ή παράχρησης της βιοτεχνολογίας και να συνεισφέρει στη λύση προβλημάτων.



Η βιοηθική ως ειδικότερη περιοχή της ηθικής διακρίθηκε μεθοδολογικά από αυτήν αλλά δεν έμεινε ανεπηρέαστη στη συγκρότηση του επιστημολογικού της υποβάθρου από διάφορα ρεύματα σκέψης με τον φιλελευθερισμό-φιλελεύθερο ατομισμό(προέβαλε ως θεμελιακή αξία της ηθικής και πολιτικής του θεωρίας την αυτονομία του ατόμου) και την εμπειριοκρατία (πίστη αποκλειστικά στο ανθρώπινο αισθητήριο για το τι είναι ή τι δεν είναι καλό) να εκτιμώνται ως οι ισχυρότερες πηγές επιρροής. Χαρακτηριστικό της δεύτερης είναι η απουσία κάθε μεταφυσικής και απόλυτης υπερβατικής πραγματικότητας η οποία θα αποτελούσε ένα σημείο αναφοράς για την ανθρώπινη δράση και ηθική[39].

Λαμβανομένων υπόψιν των παραπάνω δεδομένων και των ζυμώσεων που συντελέστηκαν κατά τη διαδικασία συγκρότησης του Βιοηθικού Corpus ο ρόλος της βιοηθικής εμπεριέχει: «α) Τη θέσπιση βασικών αρχών που καθορίζουν το πλαίσιο της ηθικής μέσα στο οποίο υποχρεούται να κινηθεί η εν λόγω επιστήμη, π.χ.

θέσπιση της αρχής της μη πρόκλησης βλάβης. β) Την παροχή βοήθειας υπό μορφή συμβουλής στους ιατρικούς επιστήμονες κατά την καθημερινή άσκηση του επαγγέλματός τους, ιδιαίτερα όταν οι τελευταίοι αντιμετωπίζουν κάποιο ηθικό δίλημμα, π.χ. την ενδεχόμενη διακοπή μιας κύησης κατόπιν ενός προγεννητικού ελέγχου, ο οποίος δίνει ανεπιθύμητα αποτελέσματα. γ) Τη διαμόρφωση συγκεκριμένης δεοντολογίας, καθώς και νομικού πλαισίου, όπου θα καθορίζονται τα όρια εφαρμογής της βιοτεχνολογίας με κανόνες γενικής ισχύος. Οι κανόνες αυτοί έχουν ιδιαίτερη σημασία και κύρος, αφού αποτελούν μέρος της κρατικής νομοθεσίας π.χ. κάτω από ποιες προϋποθέσεις επιτρέπονται τα πειράματα σε ανθρώπους. δ) Την έρευνα του ιστορικού, ιδεολογικού, πολιτισμικού και κοινωνικού πλαισίου μέσα στο οποίο εκφράζεται. Με ποιόν τρόπο δηλαδή οι κυρίαρχες τάσεις στο πεδίο της βιοηθικής αντανακλούν το ευρύ πολιτισμικό περιβάλλον, του οποίου η βιοηθική αποτελεί μέρος.

Για παράδειγμα παρατηρήθηκε ότι η αρχή της αυτονομίας προβλήθηκε σε κοινωνίες με έντονο ατομοκεντρικό προσανατολισμό, όπως οι Η.Π.Α. Άλλες κοινωνίες αντιθέτως, εμφανίζονται περισσότερο κοινωνιοκεντρικές με συνέπεια αυτή η αρχή να μην «ευδοκιμεί» εκεί. Από την παραπάνω οριοθέτηση των καθηκόντων της βιοηθικής προκύπτει και η κατ' αντιστοιχία διαίρεσή της στους εξής κλάδους: α) θεωρητική βιοηθική, όπου αναγνωρίζεται η σπουδαιότητα του ρόλου της φιλοσοφίας και της θεολογίας, β) κλινική βιοηθική με έντονα περιπτωτικό χαρακτήρα, γ) ρυθμιστική βιοηθική, όπου κρίνεται απαραίτητη η συνεργασία «βιοηθικολόγων» με τους νομικούς και δ) πολιτιστική βιοηθική, όπου πρωτεύοντα ρόλο παίζουν οι κοινωνικές επιστήμες. Υπό την θεώρηση των ανωτέρω πολλοί οι οποίοι ασχολούνται με την επιστημολογία της βιοηθικής θεωρούν ορθότερο να μην αναφέρεται ως επιστήμη αλλά ως διεπιστημονικός κλάδος. Πέραν της επιστημολογίας υπάρχουν μεταξύ άλλων δύο βασικές παράμετροι που αφορούν τη βιοηθική. «Η πρώτη είναι η κατανόηση του τρόπου με τον οποίο ενεργεί και εξάγει η βιοηθική τα συμπεράσματά της και η δεύτερη σχετίζεται με το πώς και μέχρι ποιο βαθμό τα συμπεράσματα και οι προτάσεις της βιοηθικής έρευνας μεταφέρονται στο πεδίο των πολιτικών αποφάσεων και λαμβάνουν θεσμοθετημένη νομική αρχή.»[40]. Ζητούμενο αποτελεί το κατά πόσο λαμβάνονται υπόψη τα πορίσματα της βιοηθικής καθώς πολλές φορές έρχονται σε σύγκρουση με οικονομικά συμφέροντα και πώς αντιδρά η επίσημη πολιτεία σε αυτή την πραγματικότητα.

Αυτό που επιτεύχθηκε από τη βιοηθική πλευρά ήταν η θέσπιση βασικών αρχών ως υποτυπώδους οδηγού βιοηθικής. Οι αρχές αυτές είναι γνωστές ως Κείμενο του Belmont: α) Η αρχή της αυτονομίας (autonomy) β) Η αρχή της αγαθοεργίας-

ευεργεσίας (beneficence) γ) Η αρχή της μη πρόκλησης βλάβης και πόνου (nonmaleficence) δ) Η αρχή της δικαιοσύνης (justice). Το πρόβλημα όμως που παρουσιάζεται είναι ότι υπάρχει απόκλιση σε επίπεδο αρχών καθώς αυτές εκφράζουν διαφορετικά φιλοσοφικά ρεύματα. Στο ίδιο πνεύμα η καντιανής προέλευσης αυτονομία που προτάσσεται για να εγγυηθεί τα δικαιώματα, την ακεραιότητα της προσωπικότητας και την «ελευθερία» των επιλογών του ατόμου, δυνητικά συγκρούεται με τις αρχές της αγαθοεργίας και της μη πρόκλησης βλάβης ή πόνου, οι οποίες είναι ωφελιμιστικές αρχές. Για παράδειγμα η αρχή της αυτονομίας υποστηρίζει το δικαίωμα των ασθενών να επιλέγουν το είδος της θεραπείας που θα τους παρασχεθεί με τη δυνατότητα ακόμα και να αρνηθούν τη θεραπεία.

*(συνεχίζεται)*

**[38] Πρβλ. Νικολάου Γ. Κόϊου, ΗΘΙΚΗ ΘΕΩΡΗΣΗ ΤΩΝ ΤΕΧΝΙΚΩΝ ΠΑΡΕΜΒΑΣΕΩΝ ΣΤΟ ΑΝΘΡΩΠΙΝΟ ΓΟΝΙΔΙΩΜΑ, εκδ. ΣΤΑΜΟΥΛΗ Α.Ε. Αθήνα 2003, σ. 109**

**[39] Πρβλ. Νικολάου Γ. Κόϊου, στο ίδιο, σ.113**

**[40] Νικολάου Γ. Κόϊου, στο ίδιο. σς. 116-117.**

**<http://bit.ly/2nPfyXP>**